

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՍՆՀԱՐԱՆՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽՆԳԺԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ՄԱՅՐ ԱՔՈՒՄԻՄ

Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգեվոր Խորհրդի հրավերով, 1959 թվականի ապրիլ ամսի 11—13 օրերին, Մայր Աթոռում գումարվեց Հայաստանի և Սովետական Միության ներքին թեմերի եկեղեցական և աշխարհական ներկայացուցիչների խորհրդակցական համագումարը:

Շաբաթ, ապրիլի 11-ին, երեկոյան ժամը 4-ին, Հոգևոր Ծննդարանի գրադարանի մեծ ընթերցասրահում, Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահության տակ, բացվեց Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու Սահմանադրության նախագծի քննարկման համար Մայր Աթոռում հրավիրված ներքին թեմերի ներկայացուցիչների խորհրդակցական համագումարը:

Համագումարի առաջին նիստը բացվեց Վեհափառ Հայրապետի արտասանած տեղումական աղոթքով և զգործս ձևոց մեծ ուղիղ արա ի մեզ, Տէր» մաղթանքով:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը, իր ողջույնի սրտագին խոսքն ուղղելով պատգամավորներին, բացված է հայտարարում համագումարը:

«Գերաշնորհ սրբազան հայրեր, հոգեշնորհ վարդապետներ և հարգարժան ներկայացուցիչներ:

Մեծ ուրախությամբ կողջունեմք ձեր ժամանումը այստեղ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, և բացված կհայտարարենք մեր գերհին

թեմերու ներկայացուցիչներու խորհրդակցական այս ժողովը, նվիրված բննարկմանը եկեղեցական Սահմանադրության նախագծի, որ պատրաստված է Մայր Աթոռի մեջ, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կողմից:

Վաղուց է, որ Մայր Աթոռի մեջ չէ գումարված ներհին թեմերու աշխարհի ժողով մը: Այստեղ գումարված են ազգային-եկեղեցական սրբազում ժողովներ, մեր կողմից ունենալով Սփյուտֆի մեր թեմերու ներկայացուցիչները: Այսօր, այստեղ, Սփյուտֆի ներկայացուցիչներ չկան մեր շուրջը:

Մենք հարմար նկատեցինք 1960 թվականի ազգային-եկեղեցական ժողովին առաջ, հրավիրել Մայր Աթոռի մեջ խորհրդակցական բնույթի այս հավաքույթը, միասին բնեկու և մեր խոսքը քննելու Սահմանադրության նախագծի մասին, որ, ինչպես գիտեմք, 4—5 ամիսներ առաջ տպված է «Էջմիածին» ամսագրի դեկտեմբերի համարին մեջ և կենտրոնավորված ժողովրդական բննարկման:

Այս օրերուն մեր Ս. եկեղեցին, Մեր խորունկ համոզումով, կգտնվի վերաշինության, վերակազմության նախապարհի վրա: Որոշ երևույթներ քերես իրավունք կուտան ու մանց չհամաձայնելու Մեր այս տեսակետին հետ: Կակնարկենք Սփյուտֆի այն շահ մը անառողջ վիճակներուն և իրադրություններուն, որոնք ծանոթ են ձեզ: Մեր լավատեսության հետ շնորհաշնակող այդ երևույթ-

ները, սակայն, արտաքին, խաբուսիկ երեւոյթներ են, որոնք չեն կապված օրգանապետ մեր կյանքի, Սփյուռքի հայ ժողովուրդի կյանքի հետ: Մենք կմանք Մեր լավատեսութեան մեջ, այն պայծառ համոզումով, որ Հայ եկեղեցին այսօր ալ կգտնվի իր ուղիղ առաքելութեան համապարհին վրա, հայ ժողովուրդի կրօնական-մշակութային, ազգային-եկեղեցական և հայրենասիրական դաստիարակութեան և ծառայութեան նվիրական պարտականութեան դիրքերուն վրա:

Հայ եկեղեցին, իր պատմութեան ընթացքին, և մանավանդ մեր ժողովուրդի վերջին դարերուն, կատարած է նախախնամական դեր, անբաժանելիորեն կապված հայ ժողովուրդի նակատագրին հետ, նահատակվելով անոր հետ և ուրախանալով միատեղ: Այսօր ալ Հայ եկեղեցին իր մասնակցութիւնը կրէր Հայրենիքի վերագարձումի և վերաշինութեան: Մեր ժողովուրդը իր Հայրենի հողի վրա, այսօր վերածնած է և կայրի բարգաւաճում իսկական, բոլոր բնագավառներուն մեջ: Դուք բոլորդ գիտեք, կոտնենք այդ ալ դուք ալ ձեր մասնակցութիւնը կրէր հայրենաշէն ձեռնարկներուն: Այս իրողութիւնը մեր նոր կյանքի խաւիսն է:

Մենք որպէս եկեղեցի կզգանք մեր պարտքը մեր վերածնած Հայրենիքի նկատմամբ, և մեր եկեղեցին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գլխավորութեամբ, պիտի շարունակէ կատարել իր դերը, հայրենասիրութեան իր առաքելութիւնը, ներկա պայմաններուն մեջ:

Հայ եկեղեցին միշտ հետո մնացած է մոլեռանդ, ծայրահեղ երևոյթներէ և պահած է իր ուղիղ հավատքի ամբողջական նշմարիտ ոգիով: Մեր եկեղեցին եղած է միշտ շափավոր, լայնախոս և լուսամիտ. Մշակույթ և լույս տարածած է և եղած է ավելի հառաջդիմական շարժումներու հետ քան հետադիմութեան: Ան դավաճաբանական, բոլորակողմանի վեներ չէ սիրած, ընթացած է ժողովուրդին հետ և սիրած է մնալ համա-ժողովրդական մտահոգութիւններով ղեկավարված սուրբ հաստատութիւն մը: Մեզ հայ հոգևորականներու հարազատ են եղած նաև մշակութային աշխատանքները: Մենք մեր օրերուն ալ վառ կպանենք այդ ավանդութիւններ, վերանորոգելով մեր հին վանքերը, որոնք եղած են ու կմնան հայ նահապետութեան շինարարական, մշակութային օջախներ և աղբիւրք տուններ: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը կցանկա վերստին դառնալ գիտութեան կենտրոն, մանավանդ պատմա-բանասիրական, հայագիտութեան

գծով, հայ հին արվեստներու ուսումնասիրութեան գծով:

Մենք կուզենք շեշտել նաև այն որ, Ս. Էջմիածնի, հայ հոգևորականներու համար միշտ հարազատ է եղած ազգային հայրենասիրական գործունեութիւնը: Ս. Էջմիածինը հայրենասիրութեան օջախ է: Այս պատմական նշմարտութիւն մըն է: Եվ մեր օրերուն առավել թափ ստացած է Մայր Աթոռի ազգային, հայրենասիրական աշխատանքը: Այսօր, ավելի քան մեկ միլիոն հայ ժողովուրդ գրված է աշխարհի վրա: Քաղաքական, ընկերային, տնտեսական պատկանքներ կան Սփյուռքի և Հայրենիքի հայութեան միջև: Այս պայմաններուն մեջ Ս. Էջմիածինը կաշկած է պատմական դեր կատարելու: Սփյուռքի հայերը Ս. Էջմիածնի անունով կապված են մեր լույս հավատքին, մեր լեզվին, մեր մշակութային և մեր Մայր Հողին: Սփյուռքի հայութեան համար Ս. Էջմիածինը հայկականութեան դրոշակ է: Մեր սրբազան պարտքն է Հայ եկեղեցիի գովակներուն մեջ վառ պահել առողջ հայրենասիրութեան զգացումը, որպէսզի հայ ժողովուրդը անով կարենա պահել և պահպանել իր ազգային ինքնութիւնը, սերն ու գոյրգորանքը դեպի մեր Հայրենիքը:

Ս. Էջմիածինը կաղաթէ և կգործէ նաև աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման համար: Հանուն խաղաղութեան պայքարողներու առաջին շարքին մեջ է մեր եկեղեցին, Ռուսական Պապականութեան եկեղեցիի կողմին: Խաղաղութեան հաղթանակի հետ կապված են բոլոր ժողովուրդներու բարօրութիւնն ու երջանկութիւնը:

Մենք բազում պատճառներ ունենք լավատես ըլլալու: Անոցմէ գլխավորը այն իրողութիւնն է, որ մենք որպէս ժողովուրդ և եկեղեցի, կգտնվինք խաղաղ, ապահով Հայրենի հողի վրա, վայելելով հայրենի կառավարութեան ամբողջական բարյացակամութիւնը:

Մեր Հայրենիքին մեջ, Սովետական Սահմանադրութեամբ նշուած օրենքի շրջանակներուն մեջ, մենք պիտի շարունակենք մեր գործը, ներդաշնակելով միշտ մեր եկեղեցիի աշխատանքը երկրի ներքին կյանքին և օրենքին հետ: Ինչպէս գիտեք, մեր Հայրենիքին մեջ եկեղեցին բաժնված է պետութենէն: Բայց եկեղեցին ունի միաժամանակ հայրենասիրական ազգային պարտականութիւններ դեպի Հայրենիքը: Մենք պիտի շարունակենք մեր պարտքը պատմով կատարել դեպի մեր եկեղեցին, դեպի մեր ժողովուրդը և դեպի մեր Մայր Երկիրը:

Այս առիթով, կոչ կրենք մեր ներքին քեմերու եկեղեցական և աշխարհական բոլոր

ներկայացուցիչներուն, որ Մեզ լավ և նիշող հասկանալի և Մեզ գործակցին լրիվ գիտակցութեամբ: Ըլլա՞նք ներհանալի միասնական, համեմատելի ու անձնավեր, և ձեռն-ձեռքի տված գործակցենք Ս. Էջմիածինը, որ Հայ եկեղեցիի նիմնաքարն է և վեր մեր Ազգի միասնութեան:

Հարգելի՛ ներկայացուցիչներ. այս ժողովուն մեկ օրակարգ միայն, այն է Սահմանադրութեան նախագծի քննարկումը: Հայ եկեղեցին վաղուց չէ ունեցած իր ներքին կանոնադրութիւնը կազմակերպչական իմաստով, որով ղեկավարվին մեր եկեղեցիի բոլոր Արքեպիսկոպոսները, բոլոր քեմերը: Մեր եկեղեցիի վերաշինութեան այս օրերուն, շատ կարևոր

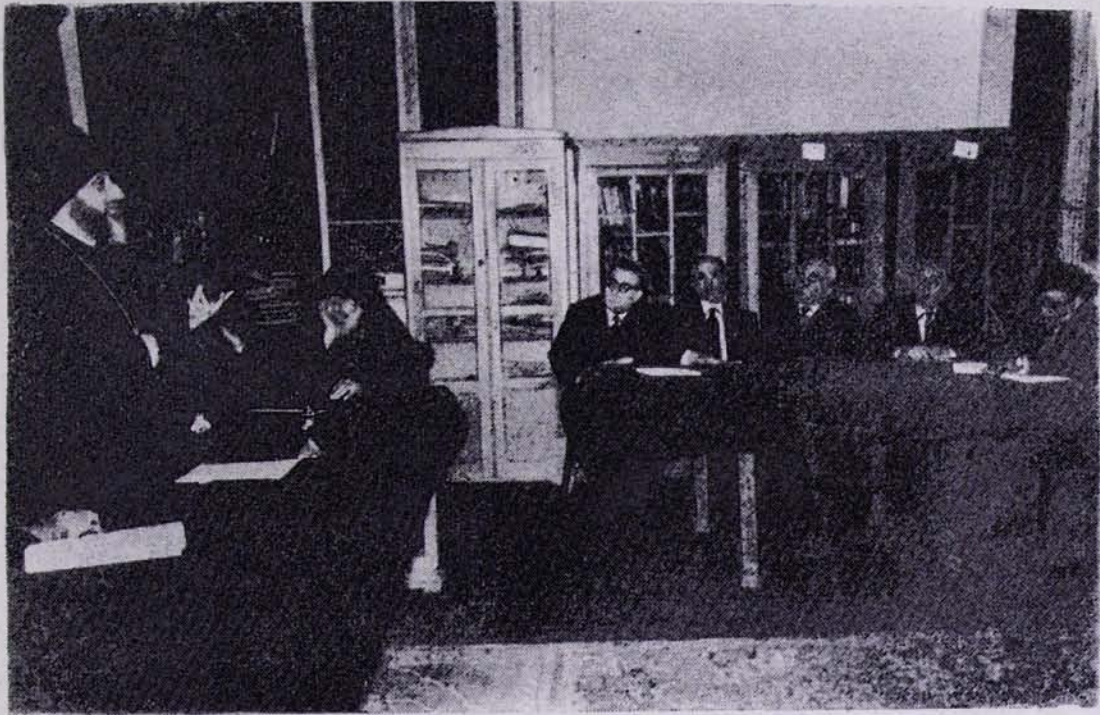
պատրաստելու համար 1960 թվականին Ազգային-եկեղեցական ժողովին ներկայացվելիք Սահմանադրութեան նախագիծը»:

Վեհափառ Հայրապետի ողջունի խոսքերը ընդունվեցին սրտագին և ջերմ ծափահարութիւններով:

Ապա Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ պրոֆ.-դոկտ. Ա. Ղարիբջանի առաջարկութեամբ ընտրվում են ժողովի գործադիր մարմինները հետևյալ անձնավորութիւններով:

Ատենապետներ

1. Գերաշնորհ Ս. Սահակ արքեպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյան (Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ):

ԽՈՍՈՒՄ Է ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆԸ

դեր ունի կատարելիք եկեղեցական Սահմանադրութիւնը, եթե հաջողի՞նք 1960 թվականի աշնան Ազգային-եկեղեցական սրբագումար ժողովի գումարումով հաստատել գայն և գործադրութեան դէպք: Անով պիտի ամրապնդենք մեր ներքին միութիւնը:

Մեր ժողովուրդի կամքն է այս և անոր գերագույն շահերու արտահայտութիւնը: Մեկ եկեղեցի, մեկ ժողովուրդ, մեկ Սահմանադրութիւն, ղեկավարման ընդհանուր սկզբունքներ:

Հաջողութիւն կմաղթենք ժողովիդ: Մեր հայրապետական օրհնութիւնը բոլորիդ:

2. Գերաշնորհ Ս. Հայկազուն եպիսկոպոս Աբրահամյան (վերատեսուչ Հոգևոր Ճեմարանի):

3. Պրոֆ.-դոկտ. Լևոն Մելիքսեթ-Քեկ (Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւնների ակադեմիայի թղթակից անդամ):

Քարտուղարութիւն

1. Հոգեշնորհ Ս. Հայրիկ վարդապետ Ավետիսյան (առաջնորդական փոխանորդ Շիրակի թեմի):

2. Հայկ Առաքելյան (գլխավորապես Մայր Աթոռի):

Ժողովի գործադիր մարմինների ընտրությունից հետո, առաջին նիստի ատենապետ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն սրբազանը խոսքը տալիս է Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի ատենապետ գերաշնորհ Տ. Սահակ արքեպիսկոպոսին, որը, ի դիմաց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի ողջունելով ներկաներին, ասում է.

«Պարտականություն ունեմ ողջունելի և բարի գալստյան խոսք ասելու Արարատյան հայրապետական, Շիրակի, Վրաստանի, Ադրբեջանի, Հյուսիսային Կովկասի և Նոր-Նախիջևանի թեմերի և Մոսկվայի հովիտության եկեղեցական և աշխարհական ներկայացուցիչներին»:

Այսօր, Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահության տակ, Մայր Աթոռում բացվեց մեր ներքին թեմերի պատգամավորական ժողովը, կամ եկեղեցական մասնակի համագումարը: Համագումարի օրակարգում կա մի հարց, այն է պաշտոնապես քննության առնել Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կողմից կազմված և «էջմիածին» ամսագրի 1958 թվականի դեկտեմբերի համարում համաժողովրդական քննարկման համար հրապարակված Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու նոր Սահմանադրության նախագիծը և հանրագումարի բերել այս առթիվ ներքին թեմերի կողմից եղած նոր առաջարկություններն ու դիտողությունները:

Այս օրերին, Սփյուռքի մեր բոլոր թեմերում ևս, համաժողովրդական լայն քննարկման առարկա է դարձել Սահմանադրության նախագիծը: Ինչպես գիտեք, Նորին Ս. Օծուխուն Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ, 1958 թվականի հոկտեմբեր ամսի 16—23 օրերին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում գումարված Եպիսկոպոսական ժողովի օրակարգի կարևոր հարցերից մեկն էր նաև Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Սահմանադրության նախագծի քննարկումը: Եպիսկոպոսական ժողովը իր Գ, Դ, և Ե հաջորդական նիստերի ընթացքում հանգամանորեն և հողված առ հողված քննարկեց ներկայացված նախագիծը:

Եպիսկոպոսական ժողովը մի շարք փոփոխություններից և լրացումներից հետո, քննված և վերասրբազրված նախագիծը ներկայացրեց Վեհափառ Հայրապետին:

Սահմանադրության վերանայված այդ նախագիծը Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի 1958 թվականի նոյեմբերի 13-ի նիստում վերստին քննության առնվելուց հետո, Վեհափառ Հայրապետի բարեհաճ կարգադրությամբ արգեն իսկ հղված է մեր նվիրապետական բոլոր Աթոռներին ու թեմերին, ի գիտություն և ի քննարկում, որից հետո, Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդը, նկատի առնելով ժողովրդական քննարկման առթիվ եղած նոր առաջարկություններն ու դիտողությունները, ի հաստատումն 1960 թվականին համար ի հաստատումն 1960 թվականին համարվելիք Ազգային-եկեղեցական սրբազումար ժողովին»:

Այնուհետև սրբազանը կանգ է առնում Սահմանադրության նախագծի կազմության պատմության վրա և խոսելով ժողովրդական քննարկման ենթարկված նախագծի 135 հոդվածներից բաղկացած 11 գլուխների մասին, եզրափակում է իր զեկուցումը, նշելով.

«Սահմանադրության նախագիծը, իր ընդհանուր գծերի մեջ, եկեղեցական կանոնադրություն է, որն ընդգրկում է Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու նվիրապետական ամբողջ մարմինը և որտեղ ժողովրդականության սկզբունքների վրա և միաժամանակ մեր դարավոր եկեղեցու հոգևոր ավանդների, կանոնների լույսի տակ և ազգային ոգու պահպանմամբ, ճշտորոշված են Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու նվիրապետական Աթոռների իրավասության սահմանները, յուրաքանչյուրի նրոջ տեղը, դիրքը, հեղինակությունը, պարտականությունների շրջանակը»:

Սահմանադրության նախագիծը, Ազգային-եկեղեցական ժողովի հաստատումից և վավերացումից հետո, Վեհափառ Հայրապետի սրբատառ կոնդակով պաշտոնապես կհրապարակվի և կմտնի Հայ Եկեղեցու կյանքի մեջ:

Սահմանադրության նախագիծը, Ազգային-եկեղեցական ժողովի հաստատումից և վավերացումից հետո, Վեհափառ Հայրապետի սրբատառ կոնդակով պաշտոնապես կհրապարակվի և կմտնի Հայ Եկեղեցու կյանքի մեջ:

Եկեղեցական Սահմանադրության կիրառումը մի նոր ու պայծառ ուղի բաց կանի մեր Ս. Եկեղեցու առաջ կազմակերպական, վարչական տեսակետից, ազգային-եկեղեցական միասնության լույսի տակ, և կլինի Նորին Ս. Օծուխուն Վեհափառ Հայրապետի զահակալության հիշատակության արժանի ձեռնարկումներից մեկը:

Հարգելի ներկայացուցիչներ. Մայր Աթոռում գումարված եկեղեցական այս համագումարի մեջ եկեղեցական Սահմանադրության նախագիծը քննելու հարցում մեզ՝ Եկեղեցու և ժողովրդի ներկայացուցիչներին՝ վրա դրվել է լուրջ և պատասխանատու պարտականություն, այն է՝ հողված առ հողված, կետ առ կետ քննել ժողովիդ ներկայացված նախագիծը, անել օգտակար լրացումներ կամ թեղադրություններ:

Թույլ տվեք, հանուն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, ժողովիդ մաղթել արդյունավորություն իր աշխատանքների ընթացքում:

Թող Տերը առաջնորդի մեր ժողովը իր սուրբ կամքի ներքո, դեպի Հայ Եկեղեցու միասնության ամրապնդումն ու ծաղկումը:

և դեպի մեր հավատացյալ ժողովրդի հոգևոր կյանքի շինությունը»:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի զեկուցագրի ընթերցումից հետո, ներքին թեմերի ներկայացուցիչների խորհրդակցական ժողովի բացումը ողջունում են Մայր Աթոռի ներկայացուցիչ և Հոգևոր Ճեմարանի վերատեսուչ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն սրբազանը, հոգեշնորհ Տ. Գարեգին ծայրագույն վարդապետ Տեր-Հակոբյանը՝ առաջնորդ Նոր-Նախիջևանի և Հյուսիսային Կովկասի, հոգեշնորհ Տ. Վահան վարդապետ Տերյանը՝ առաջնորդական փոխանորդ Արարատյան հայրապետական թեմի, պր. Գևորգ Ավչյանը (Վրաստանի թեմական խորհուրդ), պր. Արսեն Գուլազյանը (Մոսկվայի հովվություն), հոգեշնորհ Տ. Հայրիկ վարդապետ Ավետիսյանը՝ Շիրակի թեմի առաջնորդական տեղապահ, պր. Դավիթ Բեգլարյանը (Նոր-Նախիջևանի թեմ), հոգեշնորհ Տ. Տիրայր վարդապետ Մարտիկյանը՝ Ադրբեջանի թեմի առաջնորդական տեղապահ, պր. Հայկ Ավագյանը (Նոր-Նախիջևանի թեմ):

Ներքին թեմերի ներկայացուցիչների այս խորհրդակցական ժողովին հրավիրվել և ներկա են 45 հոգի, ըստ հետևյալ ցանկի.

Ա) ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՇՆԻ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1. Գերաշնորհ Տ. Սահակ արքեպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյան.
2. Գերաշնորհ Տ. Վարդան եպիսկոպոս Տեր-Սահակյան.
3. Գերաշնորհ Տ. Ծղնիկ եպիսկոպոս Ազնավորյան.
4. Պրոֆ.-դոկտ. Արարատ Ղարիբյան.
5. Պրոֆ.-դոկտ. Առաքել Առաքելյան.
6. Դոցենտ Արտաշես Տիրացյան.
7. Վաստակավոր ուսուցիչ Արամ Աղաջանյան.

Բ) ՄԱՅՐ ԱԹՈՒԻ ՄԻԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գերաշնորհ Տ. Հայկազուն եպիսկոպոս Աբրահամյան՝ վերատեսուչ Հոգևոր Ճեմարանի.
2. Հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետ Անթարյան՝ Փոխ-տեսուչ Հոգևոր Ճեմարանի.
3. Հոգեշնորհ Տ. Մաշտոց արքեպիսկոպոս Մայր Աթոռի.

Գ) ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ԹԵՄ

1. Հոգեշնորհ Տ. Վահան վարդապետ Տերյան՝ առաջնորդական փոխանորդ.
2. Արժանապատիվ Տ. Կոմիտաս քահանա Շիրինյան.
3. Արժանապատիվ Տ. Սարգիս քահանա Անդրեասյան.

4. Պր. Պարզե Շահբազյան՝ թեմական խորհրդի անդամ և դասախոս Հոգևոր Ճեմարանի.

5. Պր. Գրիգոր Գյուլյան՝ թեմական խորհրդի անդամ և դասախոս Հոգևոր Ճեմարանի.

Դ) ՇԻՐԱԿԻ ԹԵՄ

1. Հոգեշնորհ Տ. Հայրիկ վարդապետ Ավետիսյան՝ առաջնորդական տեղապահ.

2. Արժանապատիվ Տ. Արամ քահանա Ռոյաճյան.

3. Պր. Գրիգոր Աղիլյան՝ ատամնարույժ.

4. Պր. Հայկասար Մինասարյան, վաստակավոր դերասան.

Ե) ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄ

1. Հոգեշնորհ Տ. Նղիշե վարդապետ Սարգսյան՝ առաջնորդական տեղապահ.

2. Արժանապատիվ Տ. Ռուբեն քահանա Մարտիրոսյան.

3. Պրոֆ.-դոկտ. Լևոն Մելիքսեթ-Րեկ՝ Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից անդամ.

4. Պր. Սուրեն Ավչյան՝ գրող և թեմական խորհրդի անդամ.

5. Պր. Սամվել Իսախանյան.

6. Պր. Խնդիր Դիլաբյան.

Զ) ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՎԱՆԻ ԵՎ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԹԵՄ

1. Հոգեշնորհ Տ. Գարեգին ծայրագույն վարդապետ Տեր-Հակոբյան՝ առաջնորդ.

2. Արժանապատիվ Տ. Կարապետ քահանա Հովնանյան.

3. Պր. Հայկ Սարգսի Ավագյան՝ փաստաբան.

4. Պր. Դավիթ Արտյոմի Բեգլարյան՝ դասախոս.

Է) ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԹԵՄ

1. Հոգեշնորհ Տ. Տիրայր վարդապետ Մարտիկյան՝ առաջնորդական տեղապահ.

2. Արժանապատիվ Տ. Նշան քահանա Բեյլերյան.

3. Պր. Արամ Հայրապետի Մելիք-Թանգյան՝ փաստաբան.

4. Պր. Կարապետ Մարտինի Բաղրամյան՝ դասախոս.

Ը) ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ՀՈՎՎՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հոգեշնորհ Տ. Պարզե վարդապետ Գեվորգյան.

2. Պր. Արսեն Գուլազյան՝ փաստաբան.

Թ) ՎԱՆՈՐԱՅՔ

1. Ս. Գեղարդ՝ հոգեշնորհ Տ. Մուշեղ վարդապետ Պետիկյան.
2. Ս. Հռիփսիմեան և Ս. Գայանե՝ հոգեշնորհ Տ. Նահապետ վարդապետ Մուրադյան.

Ժ) ՀՐԱՎԻՐՅԱԼՆԵՐ ԶԱՅՆԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՎ

1. Պր. Գրիգոր Զուբարյան՝ իրավագետ.
2. Պր. Սուրեն Արեշատյան՝ Երևանի Գեղարվեստական ինստիտուտի ավագ դասախոս՝ իրավագետ.
3. Պր. Հայկ Առաքելյան՝ դիվանապետ Մայր Աթոռի.
4. Պր. Հմայակ Սեդգարյան՝ Մայր Աթոռի իրավախորհրդատու.
5. Պր. Արթուր Հատիսյան՝ «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր.

ԵՐԿՐՈՐԳ ՆԻՍՏ

Ներքին թեմերի ներկայացուցիչների խորհրդակցական ժողովի երկրորդ նիստը գումարվեց ապրիլի 13-ին, կիրակի օրը, ցերեկվա ժամը 4-ին, Հոգևոր ճեմարանի գրադարանի դահլիճում:

Կիրակի առավոտ, ժամը 11-ին, Մայր Տաճարում, Իջման Ս. Սեդանի վրա հանդիսավոր սուրբ պատարագ մատուցեց Ադրբեջանի թեմի առաջնորդական տեղապահ հոգեշնորհ Տ. Տիրայր վարդապետ Մարտիկյանը: Սուրբ պատարագին ներկա էր Վեհափառ Հայրապետը, իր շուրջն ունենալով պատգամավորներին, «Հայր մեր»-ից առաջ քարոզեց Շիրակի թեմի առաջնորդական տեղապահ հոգեշնորհ Տ. Հայրիկ վարդապետ Ավետիսյանը՝ «Եթե ոչ ոք ծնցի վերստին, ոչ կարէ տեսանել զարքայութիւնն Աստուծոյ» (Յովհ. Գ 3) բնաբանով:

Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդը, ի պատիվ ներքին թեմերի ներկայացուցիչների, ժամը 2-ին կազմակերպել էր ընդունելություն Հոգևոր ճեմարանի հանդիսասրահում: Սեդանին նախագահում էր Վեհափառ Հայրապետը: Ընդունելությունը անցավ ջերմ, սրտագին մթնոլորտում:

Ժամը 4-ին գումարվեց ներկայացուցչական ժողովի երկրորդ նիստը: Նախագահում էր Վրաստանի հայոց ներկայացուցիչ պրոֆ. դոկտ. Լևոն Մելիքսեթ-Քեկր:

Երկրորդ նիստում առաջինը հանդես եկավ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ պրոֆ. դոկտ. Ա. Ղարիբյանը՝ Սահմանադրության

ԺԱ) ՀՐԱՎԻՐՅԱԼՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԶԱՅՆԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՎ

1. Պր. Եփրեմ Ալեքսանյան՝ վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամ.
2. Պր. Գրիգոր Բեքմեղյան՝ վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամ.
3. Պր. Սարգիս Կոնստյան՝ Հոգևոր ճեմարանի դասախոս

Ժողովի վերջում միաձայն ընդունվեց ողջունի հեռագիր Հայկական ՍՍՌ Միևիտերների Սովետին առնթից Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Ս. Գասպարյանին ուղղված:

Մայր Աթոռում հրավիրված ներքին թեմերի ներկայացուցիչների խորհրդակցական ժողովի առաջին նիստը վերջացավ երեկոյան ժամը 6-ին:

Այնուհետև Մայր Տաճարում, Վեհափառ Հայրապետի գլխավորությամբ, համագումարի մասնակիցները ներկա եղան կիրակամտի ժամերգության:

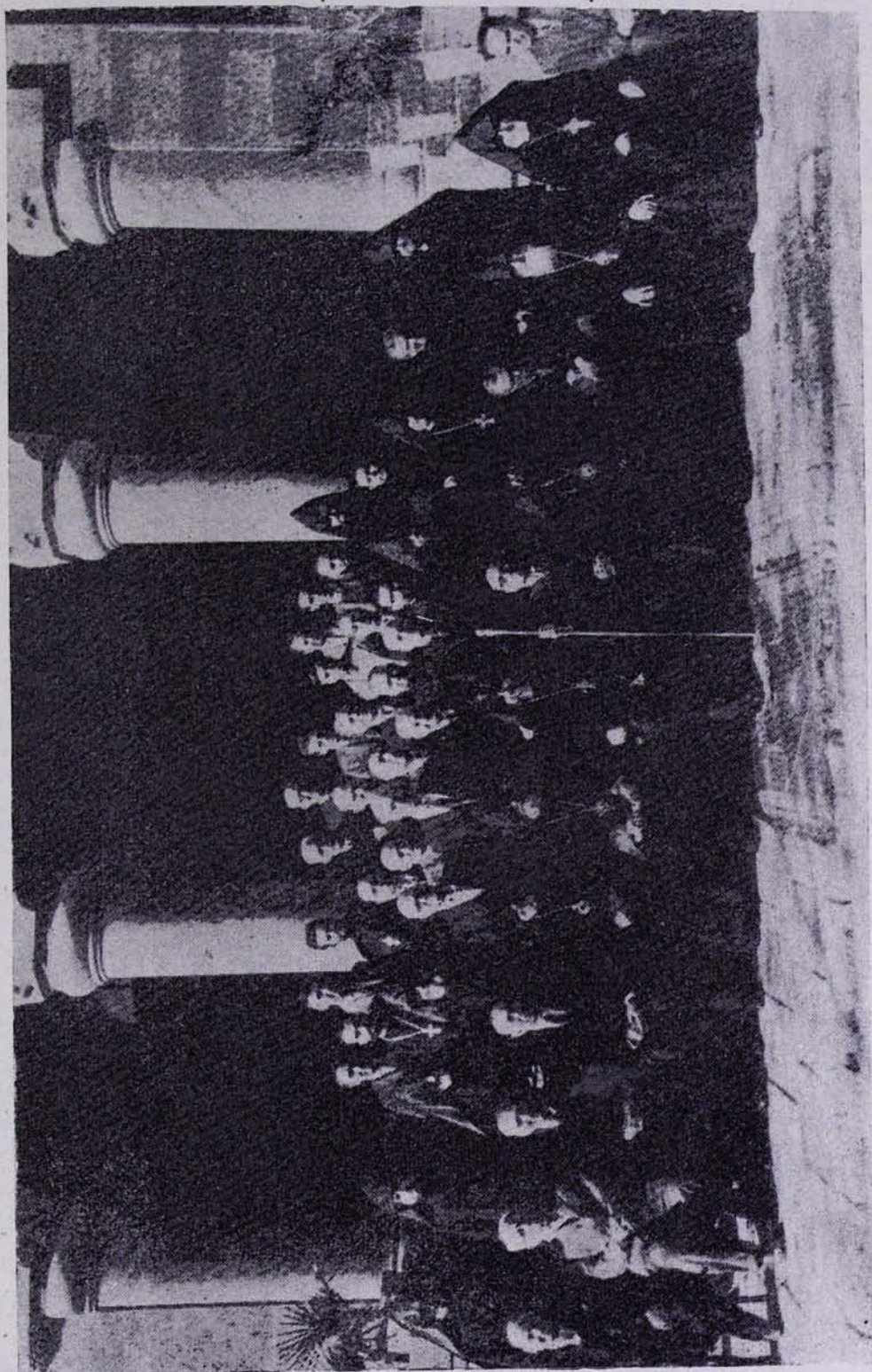
Նախագծի շուրջ բովանդակալից ներածական ճառով:

Ապա, նախագահության առաջարկով, միաձայն որոշվեց նախագիծը կարդալ և քննության առնել գլուխ առ գլուխ և հոդված առ հոդված:

Դիվանի կողմից Սահմանադրության նախագծի առաջին գլխի՝ «Հիմնական սկզբունքներ» (1—14 հոդված) ընթերցումից հետո, սկսվեց մտքերի աշխույժ և ազատ փոխանակություն, որին մասնակցեցին բոլոր թեմերի ներկայացուցիչները և ժողովականները:

Նախագահ պրոֆ. դոկտ. Լ. Մելիքսեթ-Քեկր առաջինը խոսք տվեց Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ հոգեշնորհ Տ. Վահան վարդապետ Տերյանին, որը հանուն իր թեմի թեմական ժողովի և հավատացյալների կարգաց հետևյալ բանաձև որոշումը.

«Արարատյան Հայրապետական թեմի թեմական խորհուրդը, ծանոթանալով Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Սահմանադրության նախագծին, իր խորունկ գոհունակությունն է հայտնում այն աստվածաշնորհ խորհրդատուության առթիվ, որով ձևակերպված ու շարադրված են Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Սահմանադրության ինչպես հիմնական սկզբունքները, այնպես էլ նրա գործադիր մարմինների իրավասություններն ու պարտավորությունները:

ՆԱԳԻՆ ՔԱՆԻՐԻ ԽՈՐՀՐԱԳԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄՐԻ ԽՐԱՆԱԿԱՐԸ

Մեր ժողովրդի կյանքում տեղի ունեցած քաղաքական ու իրավական դրուժյան փոփոխությունները վաղուց ի վեր անհրաժեշտություն էին ստեղծել մշակելու Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու ընդհանուր ու միասնական Սահմանադրությունը, որի մեջ հստակ և պարզորոշ կերպով ձևակերպվեին մեր Եկեղեցու և հիմնական սկզբունքները և՛ մեր եկեղեցական-ազգային մարմինների իրավասությունը և գործունեությունը սահմանները: Հայաստանյայց Եկեղեցու Սահմանադրության ներկա նախագիծը առաջին լուրջ փորձն է այդ հիմնական պահանջը լրացնելու ուղղությամբ:

Արարատյան հայրապետական թեմի թեմական խորհուրդը ողջունում է Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Սահմանադրության նախագիծը և իր խորունկ գոհունակությունն է հայտնում նրա մշակման պատասխանատու Գերագույն Հոգևոր խորհրդի շնորհակալ աշխատանքի առթիվ:

Սույն բանաձև-որոշումով Արարատյան Հայրապետական թեմի թեմական խորհուրդը իր լիակատար համաձայնությունն է հայտնում Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Սահմանադրության նախագծին, նկատի ունենալով, որ՝

ա) նրանում հավատարիմ ոգով և պատշաճ ձևով արձանագրված են այն հիմնական սկզբունքները, որոնք նվիրագործվելով օրենքի ուժ են ստացել մեր ժողովրդի դարավոր գոյության ընթացքում:

բ) Անխախտ պահելով դարերից ի վեր սրբագործված և նվիրագործված ավանդական կարգը՝ ճիշտ է բնորոշված և օրինականացված Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու նվիրապետությունը:

գ) Մայր Աթոռի և Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու նվիրապետության մասնավոր Աթոռների փոխադարձ կապն ու իրավունքները ճշտող հոգվածները ձևակերպված են իմաստությամբ, այդ Աթոռների միջև համերաշխ գործակցություն ստեղծելով և դրանով իսկ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու միասնությունը անխախտ պահելու և ամրապնդելու ոգով:

դ) Ազգային-եկեղեցական մարմինների ընտրության և նրանց իրավասությանը վերաբերող հոգվածներում պահպանված են մեր Եկեղեցու ժողովրդավարական սկզբունքները:

ե) Նախանձախնդիր իմաստությամբ և հեռատեսությամբ են ձևակերպված Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբազնասուրբ անձնավորության, Նրա բարձր հեղինակության և աստվածատուր իրավասություններին վերաբերող հոգվածները:

զ) Ներքին և արտասահմանյան թեմերի իրավասություններին վերաբերող հոգվածները ձևակերպված են ինչպես մեր Եկեղեցու հիմնական սկզբունքների, այնպես էլ տեղական պայմանների հաշվառման հիման վրա: Վրաստանի հայոց թեմական խորհրդի քարտուղար արժանապատիվ Տ. Ռուբեն քահանա Մարտիրոսյանը, հանուն Վրաստանի հայոց թեմական խորհրդի, կարգաց թեմական խորհրդի մարտի 24-ի նիստում ընդունված հետևյալ բանաձև-որոշումը:

«1959 թվականի մարտի 24-ին Վրաստանի հայոց թեմական խորհուրդը, նախագահությամբ հոգեշնորհ Տ. Նիկիթ վարդապետ Սարգսյանի, հանգամանորեն և մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրեց Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Սահմանադրության նախագիծը և իր մեծագույն գոհունակությունն ու շնորհակալության խոսքն է ուղղում նորին Ս. Օծուխյուն Տ. Տ. Վազգեն Ա Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց և Մայր Աթոռի պատվարժան Գերագույն Հոգևոր խորհրդին: Թեմական խորհուրդը միաձայն վկայեց, որ Հայաստանյայց հինավուրց Եկեղեցու այս վերածնման ու մեծ զարթոնքի օրերին, քրիստոսահիմն մեր Եկեղեցուն օժտելը այնպիսի մի Սահմանադրությամբ, որի նախագիծը հրապարակի վրա է արդեն, ազգային-եկեղեցական մեծագույն նախաձեռնություններից մեկն է, Հայ Եկեղեցու բարոյաքաղաքական հեղինակության բարձրացումն է այն հաշտ օտարաց և ազգայնոց ըստ ամենայնի:

Ասել, թե հնօրյա ու դարերի շունչը իր վրա կրող Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին չի ունեցել ղեկ, ղեկավարման մի ուրույն ընթացք և կանոնադրություն՝ սխալ կլինի և ոչ ճշմարիտ: Այսպես, օրինակ, բավական է թերթիկ հայոց կանոնագրքերը, որպեսզի մեր աչքերի առջև արձանանա Հայոց հինավուրց Եկեղեցին իր առաքելական, տիեզերական սուրբ ժողովների և հայրապետահաստատ սուրբ կանոններով և ազգային-եկեղեցական սրբազումար ժողովների սրբագործված օրենքներով: Ի դեպ՝ հնադարյան պատմությունն ունեցող այս օրենքներն ու կանոնները չեն մշակվել ու պարտադրվել միայն վերեկից: Այդ սրբազան օրենքների և ավանդությունների սահմանմանն ու մշակմանը անմիջականորեն իր մասնակցությունն է հանդես բերել հայ աշխարհիկ տարրը՝ հայոց ազատանին և ինքը հայ ժողովուրդը: Բավական է ուսումնասիրել այդ կանոններից շատերը կամ մի քանիսը և ակնառու կլինի, որ սրբազան այդ օրենքներից շատ շատերը հիմք ունեն և բխում են ժողովրդական հինավուրց ավանդություններից, բարոյականության և քաղաքակրթության այն վսեմ սկզբ-

բունքներից, որ ըմբռնել է և իր արյան մեջ անցկացրել հայ ժողովուրդը Փրկչի Ս. Ավետարանի իմանալի լույսով: Երկար ժամանակ Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու կանոնները ի մի բերելու և մի ընդհանուր օրինագիծ կազմելու և Ազգային-եկեղեցական Սահմանադրություն ստեղծելու բազմաթիվ և բազմատեսակ խորձեր և աշխատանքներ են կատարվել զանազան ժամանակներում, Մայր Աթոռում և Մայր Աթոռից դուրս:

Այդպիսի Սահմանադրություններից մեկը հանդիսացավ «Պոլոժենիա»-ն արևելահայերի համար 1836 թվականին, «Ազգային Սահմանադրություն»-ը՝ արևմտահայերի համար 1863 թվականին, երկուսն էլ խորթ ու անհարգատ Հայ Եկեղեցու ընդհանուր ոգուն և պարտադրված օտարի կողմից: Դրանցից առաջինը դադարեց գոյություն ունենալուց ցարական կարգերի տապալումից հետո, իսկ «Ազգային Սահմանադրություն»-ը իր գոյությունը ինչ-ինչ փոփոխություններով և հարմարեցված պահում է Թուրքիայի հայոց համար և մասամբ էլ Երուսաղեմի Պատրիարքության և Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության սահմաններից ներս:

Այսօր Հայ Եկեղեցու ներկա ղեկավարությունը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի պատվարժան Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդը՝ իրեն գլուխ ունենալով նորին Ս. Օծուխյուն Տ. Տ. Վազգեն Ա-ի նման հայրենանվեր և բազմադյուն մի Հայրապետ, հավաքել և ի մի են բերել մեր դարավոր Եկեղեցու բազմադարյան սուրբ ժողովների որոշումները, ու այդ բոլորը մեծագույն իմաստությամբ տարբադադրելով և միացնելով՝ ստեղծել են «Էջմիածին» ամսագրում տպված Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Սահմանադրության նախագիծը, որն իր մեջ համարյա ամբողջովին ընդգրկում է մեր Եկեղեցու վարչական-կազմակերպչական կյանքի համար կենսական նշանակություն ունեցող սահմանումներ և կանոններ՝ բաղկացած 11 գլուխներից և 135 հոդվածներից:

Վրաստանի հայոց թեմական խորհուրդը, հոդված առ հոդված կարդալով և քննելով Սահմանադրության նախագիծը և կրկին անգամ իր միասնական հավանությունը տալուց և շնորհակալությունը հայտնելուց հետո ազդիս Վեհափառ Հայրապետին և պատվարժան

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին, թույլ տվեց իրեն անելու մի քանի դիտողություններ ու առաջարկություններ, Սահմանադրության նախագծի մի շարք վիճելի կետերի վերաբերյալ:

Ինչպես Արարատյան, նույնպես և Վրաստանի թեմի եկեղեցական և աշխարհական ներկայացուցիչները, հավաքաբար և անհատաբար արեցին իրենց դիտողություններն ու առաջարկությունները նախագծի մի շարք վիճելի կետերի վերաբերյալ, որոնք մտան ժողովի արձանագրությունների մեջ:

Երազկի թեմի առաջնորդական տեղապահ հոգեշնորհ Տ. Հայրիկ վարդապետ Ավետիսյանը, Ադրբեջանի թեմի առաջնորդական տեղապահ հոգեշնորհ Տ. Տիրայր վարդապետ Մարտիրոսյանը, Նոր-Նախիջևանի և Հյուսիսային Կովկասի առաջնորդ հոգեշնորհ Տ. Գարեգին ծայրագույն վարդապետ Տեր-Հակոբյանը, հանուն իրենց թեմական խորհուրդների, իրենց բանավոր ելույթներում պաշտպանեցին Սահմանադրության նախագիծը ընդհանրապես, միաժամանակ անելով համապատասխան լրացումներ, առաջարկներ՝ Սահմանադրության նախագծի մի շարք կետերի և հոդվածների շուրջ:

Նրկրորդ նիստում քննության առնվեցին նախագծի առաջին՝ «Հիմնական սկզբունքներ» (1—14 հոդված), երկրորդ՝ «Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու նվիրապետությունը» (15—17 հոդված), երրորդ՝ «Ազգային-եկեղեցական ժողով» (18—46 հոդված) գլուխները:

Երկրորդ նիստում մտքերի փոխանակությունը մասնակցեցին 35 պատգամավորներ, որոնք արեցին մի շարք կարևոր դիտողություններ, առաջարկներ, փոփոխություններ՝ յուրաքանչյուր գլխի առանձին հոդվածների և ենթակետերի մասին, որոնք ընդունվեցին ժողովի կողմից և մտան արձանագրության մեջ, ներկայացվելու համար Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին:

Երկրորդ նիստը վերջացավ կիրակի օրը, երեկոյան ժամը 7-ին:

Երեկոյան ժամը 8-ին, բոլոր ներկայացուցիչները ներկա եղան Երևանի օպերայի և բալետի Պետական ակադեմիական թատրոնում՝ Գունույի «Ֆաուստ» օպերայի ներկայացմանը:

ԵՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Համագումարի երրորդ նիստը գումարվեց երկուշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 11-ին: Նախագահում էր Հոգևոր Ճեմարանի վերատեսուչ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն եպիսկոպոս Աբրահամյանը:

Այս նիստում քննության առնվեցին Սահմանադրության նախագծի չորրորդ գլուխը՝ «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս» (47—55 հոդված), հինգերորդ գլուխը՝ «Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդ» (56—65 հոդված), վեցերորդ

գլուխը՝ «Եպիսկոպոսական ժողով» (66—70 հոդված), յոթերորդ գլուխը՝ «Մայր Աթոռ Սիմեոնապոլսում» (71—75 հոդված):

Երրորդ նիստում ևս քննարկման ենթակա Սահմանադրության նախագծի շուրջ կատարվեց մտքերի աշխույժ, առողջ փոխանակություն, որին մասնակցեցին բոլոր ներկայացուցիչները:

Երրորդ նիստը ավարտվեց հետ միջօրեի ժամը 2.30-ին:

Ժամը 3-ին, ի պատիվ պատգամավորների, կազմակերպվեց պաշտոնական ընդունելություն, որին ներկա էին թեմերի ներկայացուցիչներն ու այլ անձնավորություններ, որոնք հրավիրվել էին մասնակցելու ներկայացուցչական համագումարին:

ՉՈՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Ներքին թեմերի ներկայացուցիչների համագումարի չորրորդ և վերջին նիստը գումարվեց ապրիլի 13-ին, երեկոյան ժամը 5-ին:

Նախագահում էր պրոֆ. դոկտ. Լևոն Մելիք-սեթ-Քեկը:

Չորրորդ նիստում քննության առնվեցին Սահմանադրության նախագծի հետևյալ գլուխներն ու հոդվածները. ութերորդ գլուխ՝ «Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու Եկեղեցականության մասնավոր Աթոռներ»:

ա) Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսություն (76—87 հոդված):

բ) Սուրբ Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքություն (88—96 հոդված):

գ) Թուրքիայի Հայոց Պատրիարքություն (97—103 հոդված):

դ) Թեմական առաջնորդություններ, եպիսկոպոսական ժողովներ (104—118 հոդված):

ե) Հոգևոր հովվություններ (119—120 հոդված):

զ) Վանորայք (121—123 հոդված):

Իններորդ գլուխ՝ «Եկեղեցիների եկամուտներ» (124—126 հոդված):

Տասներորդ գլուխ՝ «Ընտրական իրավունք և ընդհանուր տրամադրություններ» (127—133 հոդված):

Տասնմեկերորդ գլուխ՝ «Սահմանադրության վերանայում» (134—135 հոդված):

Սահմանադրության նախագծի վերջին գլուխներն ու հոդվածները ևս առարկա դարձան լուրջ քննարկման: Այս գլուխների և հոդվածների քննարկման ժամանակ ևս ընդունվեցին բարեփոխություններ, լրացումներ, նոր առաջարկներ:

Չորրորդ նիստը վերջացավ երեկոյան ժամը 9.30-ին:

Սպառվել էր ժողովի օրակարգը...

Սեղանը օրհնեց Վեհափառ Հայրապետ: Ընդունելությունը անցավ ջերմ, հայրենասիրական մթնոլորտում: Սրտագին ճառեր արտասանեցին պատգամավորներից շատերը, շեշտելով Սահմանադրության նախագծի հրատարակության և քննարկման պատմական կարևորությունը, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու այժմյան կյանքի պայմաններում:

Ընդունելության ժամանակ Վեհափառ Հայրապետը հանդես եկավ ջերմ, ոգեշունչ և հայրենասիրական ճառով և բաժակ առաջարկեց Հայ Եկեղեցու միասնության, հայ ժողովրդի և Մայր Հայրենիքի կենաց:

Բոլոր ժողովականների միաձայն հավանությամբ ընդունվեց և ժողովի արձանագրության մեջ գրանցվեց հետևյալ բանաձև-որոշումը:

«Վեհափառ Հայրապետի բարեհաճ արտոնությամբ և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի հրավերով, 1959 թվականի ապրիլի 11—13 օրերին, Մայր Աթոռում գումարված ներքին թեմերի ներկայացուցչական համագումարը, իր հաջողական շորս նիստերի մեջ, հանգամանորեն ֆենության առավ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կողմից պատրաստված և ժողովին ներկայացված Սահմանադրության նախագիծը, որը բաղկանում է 11 գլուխներից և 135 հոդվածներից:

Այս առթիվ ներքին թեմերի ներկայացուցչական համագումարը միաձայն ՈՐՈՇՈՒՄ է:

1. Իր որդիական սերն ու հավատարմությունը, շնորհակալությունն ու երախտագիտությունը հայտնել նորին Ս. Օծուրյան Ս. Ս. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝ Սահմանադրության նախագծի պատրաստության և ժողովրդական ֆեմարկման ենթարկելու համար:

2. Հավանություն տալ ներկայացված Սահմանադրության նախագծին:

3. Խնդրել նորին Ս. Օծուրյանը՝ նկատի առնել ներքին թեմերի ներկայացուցիչների համագումարի առաջարկություններն ու հավելումներն և համաձայն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին՝ համապատասխան լրացումներ մտցնել նախագծի վերջնական խմբագրության մեջ:

Այս բանաձև-որոշումը ընդունվեց հորինկայս, ջերմ և միահամուռ ծափերով:

Կարճ դադարից հետո, ժողովի նախագահական կազմի կողմից Վեհափառ Հայրա-

պետը հրավիրվեց նիստերի դահլիճը՝ ժողովականներին իր օրհնությունը տալու և ժողովի փակումը կատարելու համար։ Գիշերվա ժամը 10-ին, ժողովի նախագահության առաջնորդությամբ, Վեհափառ Հայրապետը նիստերի դահլիճ մուտք գործեց և ընդունվեց ջերմ ծափերով։

Հանուն ներքին թեմերի ներկայացուցիչների համագումարի, պրոֆ. ղոկտ. Ա. Ղարիբյանը, ողջունելով Վեհափառ Հայրապետի գալուտար, ասաց, որ ինքը լիազորված է համագումարի կողմից զեկուցելու նորին Ս. Օծուխյան ժողովի աշխատանքների շատ բարենաջող արդյունքների և եզրակացությունների մասին։ «Ներքին թեմերի ներկայացուցիչները, — ասաց պրոֆեսորը, — քննության առան Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կողմից ներկայացված Սահմանադրության նախագիծը, թե՛ ներկայացուցչաբար, թե՛ անհատաբար, կատարեցին մտքերի աշխույժ փոխանակություն։ Նախագծի քննարկման աշխատանքները կատարվեցին մեծ սիրով, ջերմությամբ և անկեղծությամբ։ Հանուն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, սրտագին պարտականություն ունեմ շնորհակալություն հայտնելու ժողովի նախագահության, որն այնքան ձեռնհասորեն վարեց ժողովը, և բոլոր ժողովականներին, որոնք սիրով և ջերմությամբ մասնակցեցին նախագծի քննարկման աշխատանքներին։

Ապա ընդհանուր խանդավառության և ծափերի մեջ խոսք առավ Վեհափառ Հայրապետը։

«Պարտ է կզգանք Մեր այ շնորհակալության խոսքը ըսել այս պատկանելի ժողովին, որուն ներկա են Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, Մայր Աթոռի միաբանության անդամները, ներքին թեմերի ներկայացուցիչներ և մասնավոր հրավիրյալներ՝ ինչպիսին են պրոֆ. ղոկտ. Լևոն Մելիքսեթ-Քեկը, ծառայող իրավագետներ պր. Գրիգոր Չուբարյանը և պր. Սուրեն Արևշատյանը։

Այս պատկանելի ժողովը անգամ մը ևս բնարկեց Սահմանադրության նախագիծը, որ արդեն հասած է որոշ հանգրվանի մը, ժողովից բնարկումն հետո։ Ինչպես այս ֆանի մը օրերու ընթացքին, այնպես ալ ավելի առաջ, շեշտված է բազմիցս այս ակտիվ կարևորությունը։ Սահմանադրության նախագծի բնարկումը այս օրերուն կկատարվի նաև Սփյուռքի մեջ, մեր քեմերուն մեջ։ Արտասահմանյան մամուլի մեջ արդեն ամբողջությամբ հրատարակված է ան, և նույնիսկ քարգմանված օտար լեզուներու։

Մեր փափագն է, որ մեր եկեղեցին, այնքան տարողնված և ցրված աշխարհագրականորեն ամբողջ երկրագնդի վրա, ունենա կանոնադրություն մը, կազմակերպ-

չական-վարչական ընդհանուր սկզբունքներ ընդգրկող, որուն մեջ մտնեն մեր բոլոր նվիրապետական Աթոռներն ու քեմերը, որպեսզի անով ամրապնդվի մեր եկեղեցին իր միասնության մեջ և կարգապահական վիճակ մը իր բարերար դերը կատարե Հայ եկեղեցվո ծոցին մեջ։ Եկեղեցական անկարգությունները, կանոնական խախտումները բխած են և կրնան միասնականության գիտակցության մը պակասեն, ազգային-եկեղեցական իմաստով։

Մեր եկեղեցական Սահմանադրությունը, իր վավերացումն հետո ալ, անշուշտ բարոյական ուժ միայն պիտի ունենա։ Մենք կկարծենք, որ ֆանի հայ ժողովուրդը բնատույն կսմնա և հավատարիմ իր սուրբ ավանդներուն, սիրով պիտի ուզե ենթարկվի այս հոգևոր-բարոյական օրենքին։ Մեր ամբողջ եկեղեցիի մարմինը, նվիրապետությունը, ներքին կարգն ու կանոնը և ավանդությունը կանգնած են բարոյական հիմքերու վրա։ Մեր եկեղեցին ալ միջոց չունի պարտադրելու իր կանոնները։ Մենք կհավատանք, որ հայ հավատացյալ ժողովուրդը գիտակցությունը պիտի ունենա եկեղեցական նոր Սահմանադրությունը ընդունելու՝ որպես հոգևոր բարոյական պարտադիր կանոն։

Գոն ենք Մենք և մխիթարված, որ ղուլ այստեղ ֆանի մը օրերու մեջ, նախանձախնդիր կերպով և անձանձուրյթ, բնարկեցիք Սահմանադրության նախագիծը։ Այս հանգամանքը ցույց կուտա, որ մեր ներքին թեմերը, իրենց քեմական կազմակերպություններով, հավատացյալ ժողովուրդով կպարհեն մեր եկեղեցվո կյանքով և եկեղեցական կազմակերպչական հարցերով։ Այս հանգամանքը Մենք կգտնենք շատ ուրախության և մխիթարական։ Փափագելի է, որ ներքին թեմերու ներկայացուցչական նման համագումարներ հանախ տեղի ունենան։ Մենք վստահ ենք, որ այս պատկանելի ժողովին այսօր ներկա եղող պատգամավորներեն շատերը մեր կողքին պիտի ըլլան հաջորդ ազգային-եկեղեցական ժողովին։

Շնորհակալության Մեր խոսքը կուղղենք բոլորիդ՝ գերաշնորհ և հոգեշնորհ սրբազան և վարդապետ հայրերուդ, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամներուդ, ներքին թեմերու եկեղեցական և աշխարհական ներկայացուցիչներուդ։

Հատուկ շնորհակալության խոսք ունինք, Մեր և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կողմեն, այն երեք պատվական մասնագետ անձնավորությանց՝ պրոֆ. ղոկտ. Լևոն Մելիքսեթ-Քեկին, դասախոս պր. Գրիգոր Չուբարյանին և դասախոս պր. Սուրեն Արևշատյանին, որոնք որպես հյուր կմասնակցին այս ժողովին։ Հույսով ենք, որ ասկե հետո ալ, նման

հարցերու մեջ, մենք կվայելենք ձեր գիտական թանկագին օժանդակությունը:

Կիսափագին այս առիթով ֆանի մը խոսքըսել նաև այն կացության մասին, որ ստեղծված է Սփյուռքի մեջ մեր եկեղեցիի շուրջ: Մենք լավատես ենք և կհաստատենք, թե Հայ եկեղեցվո շահերը, Մայր Աթոռի գերագահությունը երբեք չեն տկարանար և չեն կարող եղծվի: Այնուամենայնիվ, չենք կարող անտեսել այն, որ Սփյուռքի մեջ կանգնած ենք շատ մը դժվարություններու առաջ: Ընդհանուր վերլուծություն մը ընել մեր այսօրվա եկեղեցական-ազգային կյանքի և տաղ-նայի մասին երկար պիտի ըլլար և մեզ հենուկները պիտի տաներ: Քանի մը խոստով կուգենք նշել ստեղծված կացության լրջությունը: Որքան լուրջ է կացությունը, այնքան ուրեմն կարևոր է:

Անթրիլիսը, որ հոգեվայս Գարեգին Վեհի օրով եղբայրական ձեռք մեկնած էր Ս. Էջմիածնին, անկախ ֆաղափական հարցերեն և կացություններեն, այդ նույն Անթրիլիսը այսօր իր դիրքը փոխեց և դարձավ ֆաղափական գործիք, որով մենք կգտնվինք նոր իրադրության մը առջև, երբ պարտինք պաշտպանել Ս. Էջմիածնի դարավոր հեղինակությունը և իրավունքները և անով՝ մեր ժողովուրդի գերագույն շահերը: Սփյուռքի ժողովուրդի մեծամասնությունը Մայր Աթոռի անունով սրբազան եկեղեցապաշտպան ու հայրենասիրական պայքար կմղե, անհավասար և անհարազատ պայմաններու մեջ: Այնուամենայնիվ, անոնք չեն վհատիր և կգործեն: Այս հանգամանքներու մեջ հայ հոգևորականությունը, ավելի քան երբեք, ոգեշնչված է Ս. Էջմիածնի և Հայրենիքի գերագույն շահերու պաշտպանության սրբազան ոգիով:

Հայ ժողովուրդը, ինչքան առեն որ իր մեջ ունի հայկական գիտակցությունը և հավատք, Ս. Լուսավորչի կանթեղի լույսով լուսավորված, երբեք չի կրնար ընթանալ սխալ ուղղությամբ: Միայն բռնի պարտադրանքի տակ, Սփյուռքի մեջ, որոշ տեղեր, կապը

խզած են Ս. Էջմիածնեն, ինչ որ է և կմնա իմաստե զուրկ պարզ ձևականություն մը:

Դուք լրիվ կհասկենաք Մեր մտածումները, Մեր զգացումները: Մենք պիտի շարունակենք կատարել Մեր առաքելությունը, Մեր կողքին ունենալով մեր ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնությունը: Եվ Մենք հավատացած ենք, որ Ս. Էջմիածնի անունը ավելի պիտի փառավորվի ամբողջ աշխարհի հայություն մեջ:

Թույլ տվեք այս լավատեսությամբ և ոգևորությամբ ալ ավարտել Մեր խոսքը և փակել թեմերու հերկայացուցիչներու այս համագումարը, Մեր և ձեր ազգային, եկեղեցական գործերու լավագույն հաջողության մաղթանքներով: Մեր օրհնությունը և Մեր աղոթքները թող ըլլան Ձեզ հետ:

Տարեք նաև Մեր ողորդներ և օրհնություններ ձեր եկեղեցիներուն, բոլոր հայ հավատացյալներուն, ինչպես նաև մեր եղբայրական ժողովուրդներուն ուր կապրիք, ուստի մեծ ժողովուրդին և վրացի ու ադրբեջանցի ժողովուրդներուն, Մեր ամենաջերմ բարի մաղթանքներով հանդերձ:

Վեհափառ Հայրապետի այս քաջալերիչ, մխիթարական խոսքերը ընդունվեցին հրկար, չեւրմ ծափահարությամբ:

Մայր Աթոռում հրավիրված ներքին թեմերի ներկայացուցչական համագումարը, ավարտելով իր աշխատանքները, փակվեց գիշերվա ժամը 10.30-ին, խմբովին հրգված Տերունական աղոթքով և Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

Երեքշաբթի օր, ապրիլի 14-ին, Վեհափառ Հայրապետը, առավոտյան ժամը 10-ից, Վեհարանում բարեհաճեց առանձին-առանձին ընդունել թեմերի ներկայացուցիչներին՝ թեմակալ առաջնորդներին և առաջնորդական փոխառնորդներին գլխավորությամբ:

Ժամը 4-ին, ի պատիվ թեմերի ներկայացուցիչների, Վեհարանում տեղի ունեցավ ողջերթի ընդունելություն, որն անցավ շատ չեւրմ մթնոլորտում:

